

اثرات آزادسازی تجاری بر تجارت محصولات زیر بخش‌های صنعتی ایران

صادق بختیاری*
بهنام سالم**

در این مقاله آثار آزادسازی تجاری بر صادرات و واردات زیربخش‌های صنعتی ایران بررسی می‌شود. هدف مقاله حاضر برآورد کشش جانشینی کالاهای صنعتی ایران در بازارهای جهانی است، همچنین تأثیر کلی آزادسازی با استفاده از متغیر مجازی بر صادرات و واردات نیز برآورد می‌شود.

در تخمین صادرات، مشخص می‌شود که تعرفه متوسط بر صادرات اثر ندارد اما افزایش موجودی، سرانه سرمایه صادرات را کاهش می‌دهد. کشش صادرات به آزادسازی ۱/۳۶ است. نکته مهم اینکه کشش صادرات به نرخ ارز مؤثر واقعی، در مجموع کمتر از یک است. کشش‌های جانشین مجز در بخش ۳۷، نیز همگی کوچکتر از یک هستند.

*. دکتر صادق بختیاری؛ عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد- دانشگاه اصفهان.

E.mail: bakhtiari_sadegh@yahoo.com

** . بهنام سالم؛ دانشجوی دکتری رشته اقتصاد- دانشگاه اصفهان.

E. mail: behnamsalam@yahoo.com

بالاترین صادرات مربوط به بخش ۳۲، ۳۶، ۳۱، ۳۷ و ۳۵ است و بخش ۳۳ کمترین میزان صادرات را دارد. در تخمین واردات، مشخص می‌شود که تعرفه ضریب ۲/۴۳ درصدی اثر مهمی در کاهش صادرات دارد. جالب توجه اینکه اثر آزادسازی کلی بر روی واردات منفی و نتایج مربوط به بخشهای جانشین مختلط است. در صنایع ۳۱، ۳۲ و ۳۵ بخش جانشینی معنی‌دار نیست. در صنایع ۳۸، ۳۶، ۳۳ و ۳۹ بخش جانشین منفی ولی در بخش ۳۷ بخش جانشینی مثبت است. بطور کلی اثر آزادسازی کلی روی صادرات بیشتر از واردات است. در نهایت نتایج مطالعه نشان می‌دهد که آزادسازی، بهره‌وری را افزایش می‌دهد و در همان حال کاهش انباشت سرمایه به کاهش صادرات و افزایش واردات نیز منجر می‌شود و نشان‌دهنده این مطلب است که ایران مطابق نظریه مکچر- اوهلین در کالاهای کاربر مزیت دارد.

کلید واژه‌ها:

ایران، آزادسازی تجاری، جهانی شدن، بخش صنعت، بهره‌وری، اقتصادسنجی، تعرفه متوسط، نرخ ارز مؤثر واقعی، روش موجودی دائمی، رگرسیون به ظاهر نامرتب کالاهای کاربر

برآورد تأثیر آزادسازی
نرخ
سود (بهره) بر
سرمایه‌گذاری
و رشد اقتصادی ایران
(با استفاده از سیستم معادلات
همزمان)

اکبر کشاورزبان پیوستی*
علی عظیمی چنزق**

یکی از مهمترین ابزارهای کارآمد در امر سیاست‌گذاری
اقتصاد کلان و ایجاد ثبات و رشد اقتصادی، متغیر نرخ سود
(بهره) است. عدم بهره‌گیری از تغییرات نرخ سود نه تنها
پویایی سیستم بانکی و به تبع آن اقتصاد ایران را

*. اکبر کشاورزبان پیوستی؛ کارشناس ارشد توسعه اقتصادی و
برنامه‌ریزی و مدرس دانشگاه.

E.mail: peyvasti@gmail.com

** . علی عظیمی چنزق؛ کارشناس ارشد اقتصاد و مدرس دانشگاه.
E. mail: a-azimi@bim.ir

آسیبپذیر کرده و باعث ایجاد شکاف در بازار رسمی و غیر رسمی کشور شده است. آزاد سازی نرخ سود در قالب قانون بانکداری بدون ربا می‌تواند یکی از مهمترین ابزارهای سیاست پولی کشور را احیا نموده و موجب بهبود متغیرهای کلان اقتصادی شود. بر این اساس پرسش اصلی پژوهش عبارت است از: نحوه تأثیر آزادسازی نرخ سود (بهره) بر متغیرهای کلان اقتصاد کشور در دوره مورد مطالعه (۸۱-۱۳۴۵) چگونه است؟ برای این منظور ابتدا مروری بر ادبیات موضوع پژوهش داشته و سپس مدل مورد نظر تحقیق تشریح شده و مبانی تئوریک آن بطور اجمالی ارائه می‌شود. برآورد مدل سیستمی با استفاده از روش حداقل مربعات سه مرحله‌ای (3SLS) بخش بعدی مقاله است. در سیستم معادلات همزمان توابع تقاضای پول، سرمایه‌گذاری و رشد برآورد شده و با اثبات فرضیه مکینون - شاو در ایران، تأثیر مثبت آزادسازی مالی بر سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی استخراج شده است.

نرخ سود (بهره) واقعی در معادلات سرمایه‌گذاری با رشد، دارای رابطه مثبت بوده و بیانگر آن است که با افزایش نرخ سود واقعی در نظام بانکی کشور، میزان سرمایه‌گذاری و تولید افزایش می‌یابد. در تابع تقاضای پول، نرخ سود واقعی بالاترین ضریب را به خود اختصاص داده و نشان می‌دهد که با افزایش نرخ سود، حجم بزرگی از پولهای مردم جذب نظام بانکی شده و ثبات اقتصادی را نتیجه خواهد داد.

کلید واژه‌ها:

ایران، اقتصاد، سرمایه‌گذاری، نرخ سود، آزادسازی نرخ سود (بهره)، فرضیه مکینون-شاو، معادلات همزمان، تابع تقاضای پول، تابع رشد اقتصادی

بررسی اثر تغییر نرخ تسهیلات اعتباری بانکها بر سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن

حمیدرضا حری*
سید عبدالمجید جلائی**
فاطمه ایرانی کرمانی***

در این مقاله ابتدا بازارهای مالی بررسی شده و سپس نهادهای مالی در اقتصاد ایران و سرمایه‌گذاریهای صنعتی و معدنی در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه؛ بویژه ایران، مورد مقایسه قرار می‌گیرد. با انتخاب روش برآورد (3SLS) مدل انتخابی تخمین زده شده است. این مدل، شامل سه رابطه است که متغیرهای

---

*. دکتر حمیدرضا حری؛ عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه شهید باهنر کرمان.

E.mail: jorryhr@yahoo.com

** دکتر سید عبدالمجید جلائی؛ عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه شهید باهنر کرمان.

E. mail: am_jalaie@yahoo.com

*** فاطمه ایرانی کرمانی؛ عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه شهید باهنر کرمان.

E. mail: f_iranikermani@yahoo.com

تابع آنها عبارتند از: سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش صنعت و معدن، سرمایه‌گذاری دولتی در بخش صنعت و معدن و حجم نقدینگی. مانده تسهیلات بانکی به بخش غیردولتی، شاخص ریسک، نرخ تسهیلات اعتباری بانکها، نرخ ارز واقعی، نرخ تورم، تولید ناخالص داخلی و بدهی دولت به بانکهای تجاری و تخصصی، به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده‌اند.

بر اساس نتایج این تحقیق، نرخ کارمزد تسهیلات بانکی هیچ حساسیتی را در سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در صنعت و معدن در ایران ایجاد نمی‌کند؛ اما مانده تسهیلات بانکی به بخش غیردولتی در صنعت و معدن، بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در صنعت و معدن تأثیر مثبت داشته است.

طبقه بندی JEL: E22، E43، E44، C32

کلید واژه‌ها:

ایران، سرمایه‌گذاری، تسهیلات بانکی، بازار پول، بازار سرمایه، نرخ کارمزد تسهیلات بانکی، تخمین‌های سیستمی

ارزیابی اثرات تورمی ناشی از حذف یارانه حامل‌های انرژی در ایران

علی‌میراد شریفی*
مهدی صادقی**
عابدین قاسمی***

موضوع پرداخت یارانه‌ها و چگونگی تخصیص آنها در مواد ۴۶ و ۴۷ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور مطرح شده است. نوسانات قیمت جهانی نفت و تأثیر مستقیم آن بر بودجه کل کشور سبب شده تا طی سالیان اخیر پرداخت (و یا عدم پرداخت) یارانه‌های انرژی به یکی از جنجال برانگیزترین موضوعات اقتصادی-سیاسی تبدیل شود. هدف از این پژوهش، ارزیابی اثرات تورمی ناشی از حذف یارانه انرژی با بکارگیری مدل داده-ستانده قیمتی انرژی می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر هزینه تمامی بخش‌ها اثر دارد؛ بگونه‌ای که این تأثیر در بخش‌های صنایع محصولات معدنی غیر فلزی، جنگلداری، و صنایع تولید فرآورده‌های

*. دکتر علی‌میراد شریفی؛ عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان .

E.mail: alimorad@ase.ui.ac.ir

** دکتر مهدی صادقی؛ عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع) .

E. mail: sadeghi@isu.ac.ir

*** عابدین قاسمی؛ کارشناس ارشد علوم اقتصادی .
E. mail: Ghaseminr@yahoo.com

نفتی بیشتر از سایر بخشها به چشم می‌خورد و در میان حامله‌های انرژی، اثرات تورمی افزایش قیمت برق بیش از سایر حاملها است. افزایش قیمت حامله‌های انرژی باعث تغییرات قابل ملاحظه در متغیرهای اقتصاد کلان مانند هزینه‌های مصرفی خصوصی، هزینه‌های مصرفی دولتی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، و صادرات می‌شود.

طبقه بندی JEL: Q43 ، H23 ، C67

کلید واژه‌ها:

ایران، تورم، یارانه انرژی، یارانه حامله‌های انرژی، مدل داده-ستانده قیمتی، حذف یارانه، مصرف انرژی

بهترین معیار برای ارزیابی عملکرد مالی چیست؟

غلامحسین مهدوی*
سید مهدی حسینی ازان آخاری**

پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین ارزش افزوده اقتصادی پالایش‌شده با معیارهای معمول ارزیابی عملکرد از قبیل سود هر سهم و نسبت قیمت به سود هر سهم در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۸۳-۱۳۸۰ پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین ارزش افزوده اقتصادی پالایش‌شده با سود هر سهم و نسبت قیمت به سود هر سهم، رابطه آماری معنی‌دار وجود ندارد. هر چند وجود رابطه آماری مذکور براساس تحلیلهای آماری به اثبات نرسیده است؛ اما این موضوع به معنی فقدان هیچگونه رابطه بین متغیرهای پژوهش نیست. درصدهای ضریب همبستگی و ضریب تعیین محاسبه شده نشان می‌دهد که بین ارزش افزوده اقتصادی پالایش شده و معیارهای معمول ارزیابی عملکرد از جمله سود هر سهم و نسبت قیمت به سود

*. دکتر غلامحسین مهدوی؛ عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز.

E.mail: ghmahdavi@rose.shirazu.ac.ir

** سید مهدی حسینی ازان آخاری؛ کارشناس ارشد حسابداری.

E. mail: s_m_h_1352@yahoo.com

هر سهم، رابطه همبستگی ضعیفی وجود دارد. با این حال، شدت این همبستگی برای نسبت قیمت به سود هر سهم کمی قویتر از سود هر سهم است.

کلید واژه ها:

ایران، بورس اوراق بهادار تهران، ارزیابی عملکرد مالی، ارزش افزوده اقتصادی، اقتصادسنجی

بررسی الگوی تغییرات فصلی در بورس اوراق بهدار تهران

رضا راعی*
سعید شیرزادی**

مدیریت مالی جدید با بررسی تئوری بازار کارا، وجود بی‌قاعدگیهای تقویمی را از جمله اثر روزهای معاملاتی هفته، اثر ماههای خاص سال و نیز بی‌قاعدگیهای غیر تقویمی؛ مانند اثر انتشار اولیه سهام و اثر سهام از قلم افتاده را مورد تأکید قرار داده است و از آنها به عنوان بی‌قاعدگیهای تئوری بازار کارا یاد میکند. شناسایی و آزمون وجود یا عدم وجود اینگونه بی‌قاعدگیها، مبحثی جدید در حوزه سرمایه‌گذاری در سالهای اخیر بوده است و مطالعات گوناگونی با استفاده از آزمونهای مختلف؛ بویژه سری‌های زمانی و مدل رگرسیون با متغیرهای مجازی در این زمینه صورت گرفته است که به وفور در بازارهای توسعه یافته و نوظهور مالی دیده می‌شود. در این تحقیق با بررسی دقیق هر یک از اثرات تقویمی و غیر تقویمی و تعریف و تشریح کامل بی‌قاعدگیهای تئوری بازار

* دکتر رضا راعی؛ عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
E.mail: raei@ut.ac.ir

** سعید شیرزادی؛ دانشجوی دکتری مدیریت مالی دانشگاه تهران.
E. mail: shirzadi@ut.ac.ir

کارا به مطالعه نمونه ای از آنها با عنوان «اثر ماههای خاص سال در بورس اوراق بهادار تهران» پرداخته شده است. یافته های تحقیق حاکی از وجود اثر بی‌قاعدگیهای تقویمی در بورس اوراق بهادار تهران است.

کلید واژه ها:

ایران، بورس اوراق بهادار تهران، بی‌قاعدگیهای بازار، بی‌نظمی فصلی، اثر ماههای خاص سال، مدل رگرسیونی با متغیر بالا

پیش‌بینی ورشکستگی شرکتها با استفاده از مدل لوجیت

محسن دستگیر*
سیدحسین سجادی**
جواد مقدم***

هدف اصلی این مقاله آزمون تجربی توانایی استفاده از نسبت‌های مالی برای پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با بهره‌گیری از مدل لوجیت و متغیرهای مورد استفاده جوا نام بوده است. جامعه آماری شامل دو گروه مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت و عدم مشمول این قانون است. گروه مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت به شرکتهایی اطلاق می‌شود که زیان انباشته آنها حداقل نیمی از سرمایه آنها باشد. گروه دوم شرکتهایی هستند که در دوره زمانی تحقیق، مشمول ماده مزبور نشده‌اند. برای آزمون مدل، اطلاعات عملکرد سالهای ۱۳۸۰ لغایت ۱۳۸۳ بررسی شدند. در این دوره شرکت‌هایی که

*. دکتر محسن دستگیر؛ عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی- دانشگاه شهید چمران اهواز.

E.mail: mdastgir@scu.ac.ir

** دکتر سید حسین سجادی؛ عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی- دانشگاه شهید چمران اهواز.

E. mail: sajadi@scu.ac.ir

***. جواد مقدم؛ کارشناس ارشد اقتصاد.

E. mail: javad_moghadam2004@yahoo.com

مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت شده‌اند و یا نشده‌اند، در جامعه آماری مد نظر قرار گرفتند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که می‌توان ادعا کرد که میزان دقت مدل لوجیت در پیش‌بینی ورشکستگی شرکتها (اعم از مشمول و غیر مشمول ماده ۱۴۱) همراه با ۹۵ درصد اطمینان بوده است. همچنین دقت مدل لوجیت در پیش‌بینی ورشکستگی یک سال قبل از ورشکستگی، ۹۲ درصد، دو سال قبل از ورشکستگی، ۹۵ درصد و سه سال قبل از ورشکستگی، ۹۷ درصد بوده است.

کلید واژه‌ها:

ایران، بورس اوراق بهادار تهران، قانون تجارت، نسبت‌های مالی، مدل لوجیت، متغیرهای جویا نام

رتبه‌بندی و مقایسه
خدمات و
محصولات بیمه‌ای از جهت
ارائه
بیمه‌های الکترونیکی در
ایران
با استفاده از مدل
سیلور

لیلا کریمیان*
علیرضا دقیقی اصلی**

صنعت بیمه نیز مانند بسیاری از صنایع دیگر با توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، متحول شده است.

---

*. لیلا کریمیان؛ دانشجوی دکتری مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی- واحد علوم و تحقیقات.

E.mail: leilakarimian@yahoo.com

** دکتر علیرضا دقیقی اصلی؛ عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی- واحد تهران مرکزی.

E. mail: a_daghighi_asli@iauctb.ac.ir

مطالعات نشان می‌دهند که بکارگیری بیمه الکترونیک، زمینه گسترده‌ای را برای شرکتهای بیمه به منظور ارائه مؤثرتر، مستقیم و ارزان‌تر محصولات و خدماتشان بوجود آورده است. فشارهای رقابتی تجاری در صنعت بیمه و نیز انتظارات در حال تغییر مشتریان این صنعت، بکارگیری فناوری اطلاعات را بیش از پیش ضروری کرده است. صنعت بیمه در اقتصاد خدماتی قرن حاضر از تحولات فناوری اطلاعات و ارتباطات بی بهره نبوده و تأثیر چنین تحولاتی بر این صنعت، بگونه‌ای است که در نوع پوششهای ارائه شده، کیفیت و کمیت خدمات این بخش و از همه مهمتر شیوه‌های بازاریابی و فروش بیمه‌نامه‌ها، نوآوری‌هایی صورت گرفته و مباحث بسیار جدیدی؛ بویژه در ارتباط با بیمه‌نامه‌های الکترونیکی، مطرح شده است. در این مقاله برای اولویت‌بندی در ارائه بیمه‌های الکترونیک با استفاده از روش پیمایشی خدمات و محصولات بیمه‌ای برای فروش الکترونیکی با استفاده از مدل سیلور رتبه‌بندی می‌شود.

کلید واژه‌ها:

ایران، بیمه، بیمه‌های الکترونیکی، رقابت تجاری، خرید الکترونیکی، مدل سیلور، آزمون ES، قابلیت الکترونیکی شدن محصولات بیمه‌ای

بررسی
نرخهای
بهینه
ایران با
استفاده
از رویکرد تحلیل
کشهای
تقاضا
روند
مالیاتی
در
تعیین

رضا نجارزاده*
محمد رضاییپور**
مجید آقایی خوندابی***

در این پژوهش، با استفاده از سیستم معادلات تقاضای تقریباً ایده‌آل^۱ و سیستم شکل‌گیری عادت^۲ به بررسی حساسیت‌های درآمدی و قیمتی مصرف و فروش خانوارهای شهری ایران طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۵۳ پرداخته شده است. نتایج حاصل از این مطالعه همراه با واکاوی روند فعلی جمع عوارض در ایران حاکی از این است

*. دکتر رضا نجارزاده؛ عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس.

E.mail: reza_najarzadeh@yahoo.com

** محمد رضاییپور؛ کارشناس ارشد اقتصاد و پژوهشگر پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس.

E. mail: m_rezaeipour59@yahoo.com

*** مجید آقایی خوندابی؛ دانشجوی دکتری و پژوهشگر پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس.

E. mail: majid_ghaei3@yahoo.com

¹. Almost Ideal Demand System

². Habit Formation Linear Expenditure system

که نرخهای مالیات بر مصرف و فروش در ایران بدون در نظر گرفتن اثرات تخصیصی و توزیعی مالیاتهای غیرمستقیم و همچنین حساسیتهای قیمتی و درآمدی کالاها تعیین میشوند.

طبقه بندی JEL : D_{12} ، H_{21} ، C_{32}

کلید واژه ها :

ایران، نرخ بهینه مالیات، مالیات، اثرات توزیعی، اثرات تخصیصی، کشش‌های تقاضا، برآورد کشش‌ها

اندازه‌گیری و مقایسه بهره‌وری بین واحدهای تولیدی تعاونی و خصوصی (مورد مطالعه: استان ایلام)

علی سایه‌میری*
مهدی تقوی**
کوروش سایه‌میری***

اندازه‌گیری و مقایسه بهره‌وری بین واحدهای تولیدی خصوصی و تعاونی نکات سودمندی در شناخت و فهم مسائل و مشکلات خواهد داشت. هدف اصلی این مقاله اندازه‌گیری میزان بهره‌وری در واحدهای تولیدی تعاونی و خصوصی در استان ایلام است. همچنین مقایسه میزان بهره‌وری در میان واحدهای بخشهای کشاورزی، صنعت و فرش دستبافت از دیگر اهداف این مقاله است. تکنیک مورد استفاده از تحلیل آنالیز، واریانس دوطرفه و محاسبه مقادیر P- Value آماره های t و F با سطح معنی‌دار ۹۵ درصد می‌باشد. نرم‌افزار مورد استفاده در این مقاله نرم‌افزار SPSS و EXCEL است و در آن ۲۶ متغیر و یک شاخص بهره‌وری بر حسب عامل کار،

*. علی سایه‌میری؛ عضو هیأت علمی دانشگاه ایلام.

E.mail: sayehmiri@yahoo.com

** دکتر مهدی تقوی؛ عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی.

E. mail: mtaghavi@yahoo.com

*** کوروش سایه‌میری؛ عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام.

E. mail: kouresh_sayehmiri@yahoo.com

اندازه‌گیری شده است. نتایج این نوشتار نشان می‌دهد که مقدار بهره‌وری بر حسب مالکیت خصوصی و تعاونی در تمام فعالیتهای تولیدی و شاخصهای محاسبه شده، تفاوت معنی‌داری با یکدیگر نداشته است؛ اما مقدار این شاخص فارغ از نوع مالکیت خصوصی یا تعاونی در بخشهای تولیدی تفاوت معنی‌داری داشته و همچنین آموزش، نقش مؤثری در افزایش بهره‌وری نیز داشته است.

کلید واژه‌ها:

بهره‌وری، تحلیل بهره‌وری، شاخصهای بهره‌وری، آنالیز واریانس، استان ایلام؛ بخش کشاورزی و صنعت، واحدهای تعاونی و خصوصی

